

**RECUPERAR LA LENGUA DEL COR:
EL CONEIXEMENT I L'ÚS DE LA
LENGUA CATALANA DE LA
POBLACIÓ DE 65 I MÉS ANYS A
LES ILLES BALEARS**

Recuperar la llengua del cor: el coneixement i l'ús de la llengua catalana de la població de 65 i més anys a les Illes Balears

Ferran Dídac Lluch i Dubon

Resum

Aquest article pretén fer conèixer la situació de la llengua catalana a les Illes Balears en el col·lectiu de població de 65 i més anys, tot comparant-la amb la situació general del català a la nostra societat.

La llengua és coneixement, però fonamentalment ús. I, tot i que és indubtable que se n'han produït avenços en l'actual fase constitucional i estatutària, es detecta una situació aparentment contradictòria: un important increment del coneixement, però una reducció de l'ús del català com a llengua habitual. Així, mentre que l'escolarització en català n'explica l'increment del coneixement, la reducció de l'ús i la poca presència de la nostra llengua, sobretot en certs sectors, requereix d'explicacions més complexes i multifactorials. Els forts corrents migratoris d'entorns no catalanoparlants, les convencions i les pressions socials instaurades, uns mitjans de comunicació on la llengua catalana és minoritària i minoritzada i determinades polítiques públiques que han apostat decididament per aprofundir la bretxa lingüística i afavorir els processos de substitució, ho expliquen en bona mesura.

En aquest entorn, la tercera edat presenta unes taxes d'ús oral de la llengua superiors a la mitjana, però amb una tendència significativament decreixent i el mateix succeeix quant a comprensió i domini oral. En l'àmbit de l'alfabetització total, contràriament, s'ha produït un destacable increment. A mitjà termini, cal esperar la intensificació d'aquestes tendències.

A llarg termini, el futur de la nostra llengua com a instrument de comunicació habitual dependrà de la implicació efectiva de les institucions públiques i de tota la societat.

Resumen

Este artículo pretende analizar la situación de la lengua catalana en las Islas Baleares en el colectivo de población de 65 y más años, comparándola con la situación general del catalán en nuestra sociedad.

La lengua es conocimiento, pero fundamentalmente uso. A pesar de que es indudable que se han producido avances en la actual fase constitucional y estatutaria, se detecta una situación aparentemente contradictoria: un importante incremento del conocimiento, pero una reducción del uso del catalán como lengua habitual. Así, mientras la escolarización en catalán explica el incremento del conocimiento; la reducción del uso y la poca presencia de nuestra lengua, sobre todo en ciertos sectores, requiere de explicaciones más complejas y multifactoriales. Las fuertes corrientes migratorias desde entornos no catalanoparlantes, las convenciones y las presiones sociales instauradas, unos medios de comunicación en que la lengua catalana es minoritaria y minorizada y determinadas políticas públicas que han

apostado decididamente para incrementar la brecha lingüística y favorecer los procesos de sustitución, explican en buena medida esta situación.

En este entorno, la tercera edad presenta unas tasas de uso oral de la lengua superiores a la media, pero con una tendencia significativamente decreciente y lo mismo sucede en cuanto a la comprensión y el dominio oral. En el ámbito de la alfabetización total, contrariamente, se ha producido un destacable incremento. A medio plazo, cabe esperar la intensificación de estas tendencias.

A largo plazo, el futuro de nuestra lengua como instrumento de comunicación habitual dependerá de la implicación efectiva de las instituciones públicas y de toda la sociedad.

1. Introducció

L'eminent lingüista britànic David Crystal, en una conferència a Barcelona, va dir «L'anglès és la meua llengua del cap i el gal·lès la del cor». La situació entre el gal·lès i el català no és ben bé la mateixa, però m'he permès manllevar aquesta designació de la llengua materna gal·lesa a la llengua catalana.

Aquest lingüista distingia d'aquella manera entre l'anglès, la llengua funcional i de comunicació més aviat pública i habitual per a ell, i la llengua materna, pròpia de la seva terra, de la seva família i del seus més íntims i primerencs records, conformadors de la seva part més essencial com a persona.

La situació de la llengua catalana a la nostra terra és complexa. Vivim, de fet, en una situació de conflicte lingüístic, on hi ha una llengua estatal predominant a la qual certs cercles (polítics, econòmics...) consideren de més prestigi i, també, a la qual es reserven els marcs de comunicació més formals i que rep un tractament preferent de les classes dominants i dels mitjans de comunicació i una llengua vernacle, que ha de lluitar constantment per adquirir prou prestigi social com per esdevenir la llengua habitual d'ús en àmbits tant diversos com l'educació, la ciència, l'administració i la comunicació de masses. Tot això, a més, en un marc de migració massiva d'entorns no catalanoparlants, amb una oferta de mitjans de comunicació on l'ús de la nostra llengua és minoritari i en què les polítiques públiques recents, en comptes de resoldre el desequilibri lingüístic i impulsar el bilingüisme o el plurilingüisme real, afavoreix i potencia la bretxa lingüística en el si de la nostra societat.

Potser per entendre el present és necessari fer una breu revisió de la Història. El segle XVIII s'inicia amb el Decret de Nova Planta, amb què els Borbons, mitjançant la prohibició de l'ús administratiu de les llengües distintes del castellà en els territoris de l'estat, volgueren

potenciar la centralització i millorar la gestió del territori, amb nefasts resultats per a la nostra llengua, o la més recent fase franquista, que marcà un nou període de prohibició de l'ús de la nostra llengua a les aules i en la vida pública, reduint-ne l'ús als àmbits de la llar o a allò que el franquisme anomenava manifestacions folklòriques.

Tot i amb això, la nostra llengua va perviure i prengué una forta embranzida durant l'actual fase democràtica, fruit d'un marc constitucional i estatutari que en reforçaven la consideració i, en bona mesura, gràcies a totes aquelles persones, individuals o unides a distintes organitzacions que han treballat i continuen treballant de manera desinteressada en defensa de la llengua del seu cor.

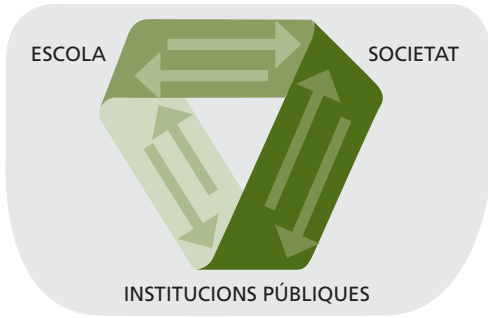
Les Illes Balears, com altres territoris de parla catalana, formen part en l'actualitat de l'Estat espanyol. Un estat regit per la Constitució del 78, que estableix, entre moltes altres qüestions, el marc territorial i lingüístic. Un marc territorial en què, malgrat la natural voluntat d'unitat de l'estat, és preveu la capacitat d'organització de les distintes nacionalitats i regions en comunitats autònomes que han esdevingut, en definitiva, un dels àmbits de gestió administrativa més importants de la nostra història recent. I, pel que fa a la llengua, malgrat que la Constitució confereix a la llengua castellana una certa preeminència, pel caràcter de llengua oficial de tot l'estat i per la definició del seu coneixement com a deure, no és menys cert que diu en el mateix article 3 del títol preliminar que la resta de llengües espanyoles seran també oficials a les respectives comunitats autònomes d'acord amb els seus estatuts, d'una banda, i que les diferents modalitats lingüístiques són un patrimoni cultural que hauran de gaudir d'especial respecte i protecció.

2. Els pilars de la normalització lingüística

La normalització lingüística de la llengua catalana s'ha de produir a partir de la intervenció de tres pilars fonamentals: l'escola, adequant el projecte lingüístic a les necessitats generals de la societat, a l'entorn concret del centre i de cada individu en particular; les institucions públiques, afavorint les discriminacions positives mentre no s'assoleixi l'ús normal de la llengua i, finalment, la societat, fent de la llengua catalana un instrument de comunicació normalitzat. L'afebliment d'alguns d'aquests pilars, íntimament interdependents, conduirà a perpetuar la situació de diglòssia i, fins i tot, a reduir l'ús afectiu de la llengua pròpia al nostre arxipèlag.

L'Estatut d'autonomia de les Illes Balears reconeix aquest dret a l'article 4, titulat «La llengua pròpia» i diu, literalment: «1. La llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, té, juntament amb la castellana, el caràcter d'idioma oficial. 2. Totes les persones tenen el dret de conèixer-la i d'usar-la, i ningú no pot ser discriminat per causa de l'idioma. 3. Les institucions de les Illes Balears han de garantir l'ús normal i oficial dels dos idiomes, han de prendre les mesures necessàries per assegurar-ne el coneixement i han de crear les

condicions que permetin arribar a la igualtat plena de les dues llengües quant als drets dels ciutadans de les Illes Balears.»

Font: Elaboració pròpia

A partir d'aquí, cadascú pot establir les seves pròpies conclusions i entendre, com a errònies o encertades, les distintes polítiques públiques en un o altre sentit.

No ens podem entretenir a valorar, segons el meu parer, la reduïda sensibilitat de l'Estat espanyol envers les llengües distintes del castellà ni justificar-la amb la comparació amb altres grans llengües estatals que, per criteris de practicitat i centralitat, també han pretès la unifor-

mització general de les llengües territorials (fins i tot, fagocitant-les i substituint-les) com a mitjà de garantir una consciència nacional comuna. Tampoc no entrarem a debatre si el conflicte lingüístic és conseqüència dels impulsos centralitzadors de l'estat que pretenen frenar les tendències centrífugues de Catalunya, si forma part de la ideologia de partits estatals de dretes o si aquests corrents s'han revifat recentment per desviar l'atenció pública sobre altres qüestions d'especial rellevància: atur, desigualtat social i econòmica, corrupció política, retallades en les prestacions públiques..., que es podrien atribuir, en tot o en part, a la gestió del govern o si és el resultat del sumatori d'aquests o d'altres factors.

El cert, sigui quina en sigui l'explicació, és que ens trobem en una situació de conflicte lingüístic, especialment important entorn de la llengua catalana, comuna com sabem a distints territoris i distintes comunitats autònomes de l'Estat espanyol i d'altres països (Andorra, França i Itàlia).

Tot seguit exposaré algunes de les mesures, públiques i objectivables, que s'ha adoptat tant en l'àmbit estatal com a les Illes Balears i que suposen un important afebliment lingüístic de la llengua catalana.

En l'àmbit estatal, a més de les distintes reformes educatives que pretenen condicionar el currículum i controlar la llengua vehicular a les aules, destaquen les diverses modificacions d'alguns estatuts d'autonomies peninsulars impulsats pel principal partit conservador, contra tota lògica científica lingüística, per descriure la llengua catalana amb altres noms (valencià al País Valencià, LAPAO a Aragó...), a fi de negar-ne la unitat, reforçar-ne el caràcter regional i reduir-ne, en darrer terme, el prestigi i potencial ús com a llengua de comunicació del més alt nivell. I juntament amb aquestes modificacions legals i terminològiques, també es produeix una pèrdua de la consideració social, de l'ús i de la presència pública de la llengua.

Aquesta batalla lingüística afecta, per exemple, el professorat que no veu reconeguts els seus coneixements lingüístics quan pretén desplaçar-se d'una a una altra comunitat autònoma catalanoparlant. Nogensmenys, per la meua experiència, puc afirmar que en les comunitats autònomes on s'han implantat polítiques contràries a la llengua catalana des de temps enrere es constata un descens alarmant en la competència lingüística, fins i tot, en els col·lectius que haurien d'estar més ben preparats: el docents.

Podríem esmentar exemples clars d'incongruència lingüística, ja que, mentre que es defensa amb fermesa la uniformitat de la llengua castellana, el paper cohesiu de la Real Academia Española i l'existència de la Hispanitat com a comunitat de països i les nacions que comparteixen la llengua i la cultura espanyoles d'una banda (aspectes raonables des d'un punt de vista tècnic), per l'altra es nega l'existència cultural dels Països Catalans i s'afavoreix i es potencia la fragmentació de la llengua catalana des de les institucions polítiques i en contra dels criteris científics lingüístics (només explicables per factors polítics i centralitzadors).

En l'àmbit autonòmic, malgrat alguns precedents anteriors, el conflicte s'ha revifat i ha assolit cotes insospitades durant la darrera legislatura. Quatre han estat els eixos del Govern Bauzá (2011-2015) que incideixen molt negativament en el model lingüístic de recuperació de la normalitat en el coneixement i l'ús de la llengua catalana existent fins aleshores al nostre arxipèlag: 1. La modificació de les lleis de la Funció Pública que permeten accedir a les distintes administracions de les Illes Balears sense acreditar conèixer la llengua catalana. 2. La supressió, a efectes legals, de les polítiques d'immersió lingüística en els centres educatius mitjançant la imposició, sense considerar l'entorn del centre ni les necessitats dels mateixos alumnes, de percentatges d'ús de distintes idiomes a les aules. Això sí, amb la falsa promesa d'un trilingüisme que no es pot aconseguir sense invertir recursos materials i personals i sense una planificació prèvia, una formació adequada i el consens amb els professionals implicats. Naturalment s'ha modificat el model escolar, sense que cap raó pedagògica o estudi tècnic faci necessari abandonar una política lingüística que havia funcionat adequadament, en termes generals. 3. L'abandonament del model lingüístic català en els mitjans de comunicació públics autonòmics (IB3), amb l'emissió de programació també en llengua castellana, la política recent d'obligació de l'ús de l'article salat en determinats programes, o parts de programes, o la traducció de programació en llengua catalana produïda al Principat a modalitats mallorquines i el tarannà d'alguns dels programes produïts en llengua catalana que ofereixen una imatge estereotipada i esbiaixada, gairebé esperpèntica, dels illencs i de la nostra llengua i cultura. 4. L'impuls a la fragmentació interna lingüística de l'arxipèlag, no per defensar les modalitats insulars i locals sinó utilitzant-les com a excusa, per afavorir la fragmentació i afeblir la idea de la unitat lingüística de la llengua catalana.

Així mateix, tampoc no podem oblidar l'aparició de grups ideològicament afins a postulats conservadors i centralistes que, amagats sota el paraigua de la llibertat i de la defensa de les singularitats locals de la nostra llengua i jurídicament protegits per la constitució en

organitzacions culturals i sense finalitat de lucre, col·laboren activament en les polítiques contràries a la llengua pròpia de l'arxipèlag Balear.

Dins l'àmbit local també podríem esmentar retrocessos prou significatius, alguns tan visibles com els de la declaració oficial d'algunes ciutats amb un doble topònim català-castellà (Maó-Mahón), que, a més de ser un fet gairebé insòlit, va contra el criteri toponímic majoritàriament utilitzats pels tècnics en la matèria o la recuperació d'antics topònims d'èpoques anteriors (per exemple, Palma de Mallorca). Altres són més subtils, com ara l'accés preferent a la web als enllaços en llengua castellana sobre els catalans, fins i tot quan hi accedim des de dominis amb l'extensió .cat; l'abandonament de dominis amb l'extensió .cat o la producció de textos bilingües, quan abans només es produïen en la nostra llengua.

Sigui com sigui, aquest palès retrocés en les polítiques públiques en defensa i la protecció de la nostra llengua, que esperem que canviaran radicalment, atesos no només els resultats electorals recents sinó també determinats corrents contraris a aquestes polítiques des del mateix partit que les ha propiciades durant el passat quadrienni, no ens pot fer oblidar l'avenç que ha experimentat la nostra llengua en aquesta fase democràtica i que ha servit per crear una base social prou sòlida, ben conscienciada pel que fa als drets lingüístics dels catalanoparlants. Un avenç que s'ha aconseguit gràcies al suport de moltes de persones desinteressades que han aportat el seu coneixement i el seu temps i gràcies a l'esforç individual, especialment important entre les persones de més edat de la nostra societat, nascuts a les Illes o provinents de l'exterior, per adquirir una llengua que no pogueren aprendre a les escoles durant la dictadura i que, a més, gaudia de poca consideració social. A ells, mitjançant aquest article, els vull retre un merescut homenatge.

La tasca de tots ha de ser que a les Illes Balears, la llengua del cor i del cap tornin a coincidir i, això, evidentment, sense renunciar a respectar, conèixer i fer servir no només el castellà, la llengua cooficial de la nostra comunitat autònoma i comuna a tot l'Estat, sinó tantes com hom pugui arribar a assolir, ja sigui l'anglès, la llengua de comunicació internacional actual per excel·lència, com qualsevol altra. I, per aconseguir-ho, cal deixar d'utilitzar les llengües com a arma política de confrontació i destinar-hi el lloc que realment els pertany: servir de mitjà de comunicació i relació i com a un bé patrimonial cultural que ha de gaudir d'especial protecció i respecte.

3. Fonts estadístiques per a l'estudi del coneixement i l'ús de la llengua catalana a les Illes Balears

Ens hem de remuntar al Padró d'Habitants de 1986 per trobar el primer estudi estadístic referit a la totalitat de la població de l'arxipèlag. Les informacions estadístiques, en aquets cas, oferien dades sobre la comprensió, el coneixement oral i escrit i la lectura

entre la població de sis i més anys. Existia un precedent en una enquesta que fou encarregada a la UIB per la Conselleria d'Educació, però mai no s'havia fet abans una operació de grans dimensions en aquest sentit. Val a dir, però, que aquests estudis arribaven amb retard respecte a altres comunitats en què hi ha dues llengües oficials (Galícia, Euskadi, Catalunya...). En el cas català, fins i tot, ja el 1975 es va oferir un full addicional al padró i el 1981 s'afegí directament a l'enquesta padronal la pregunta sobre el coneixement de la llengua.

L'explotació d'aquesta pregunta fou presentada en forma de llibre en la col·lecció Quaderns d'Estadística de l'Institut Balear d'Estadística (embrió de l'actual IBESTAT) amb el títol de *La llengua de les Illes Balears* i en qual vaig participar activament. Les dades no són consultables via WEB i cal, per tant, consultar directament el volum indicat.

Posteriorment, la qüestió del coneixement de la llengua ha estat recollida en els censos de població de 1991, 2001 i 2011. En el de 1991 es demanà específicament pel coneixement de la llengua catalana, quan en el 1986 s'havia sol·licitat el grau de coneixement de la «llengua pròpia de les Illes Balears», tot i que, tant en una com en altra operació estadística, les taules es presenten amb el títol de «coneixement de la llengua de la CAIB». Els problemes de nomenclatura només revelen el desconeixement lingüístic general i la por que l'ús d'una determinada terminologia suposés el rebuig d'una part dels enquestats. M'agradaria dir que aquesta qüestió terminològica s'ha superat, però el cert és que alguns reduïts cercles mantenen i, fins i tot, revifem la batalla terminològica entorn a la denominació de la nostra llengua per assolir els seus espuris interessos personals.

Pel que fa al cens de 1991, l'Institut Balear d'Estadística dedicà el setè volum d'explotació de les dades censals al coneixement de la llengua i, com l'anterior, l'heu d'aconseguir a algun fons documental (biblioteca, arxiu o altre fons documental).

Quant als censos de 2001 i 2011, s'adapten a les noves tecnologies de la informació i la difusió dels resultats estadístics ja no utilitza el format imprès, sinó que principalment o exclusiva ho fan en format digital i, per això, podem consultar i obtenir les dades via web a l'adreça de l'IBESTAT (www.ibestat.cat). Hi ha, però, una important diferència: mentre que el cens de 2001 era una operació censal clàssica que, malgrat els seus problemes d'execució (no es completà la recollida de dades i es procedí a la imputació automàtica de dades), pretenia obtenir respostes de tots els habitants de les Illes Balears, l'operació censal de 2011 (i, en principi, les posteriors) són simples processos d'enquesta a partir de les dades del padró continu de població. Això és molt important perquè, mentre que el cens de 2001 ofereix dades molt desagregades quant al coneixement del català (i de la resta de les variables, naturalment), el cens de 2011 només ofereix dades globals agregades i, fins i tot, en determinats casos ens trobarem que la dada no és subministrada per manca de consistència o qualitat. Les dades lingüístiques de

2011 s'han obtingut d'una mostra de la població resident en els habitatges principals i s'ha suprimit la població d'establiments col·lectius.

Val a dir que, en tots aquests casos, les grans operacions padronals i censals només ens serveixen per esbrinar qüestions sobre el coneixement, però no sobre l'ús de la llengua catalana (malgrat que se'n puguin deduir les repercussions). I per fer-ho, hem de recórrer a les enquestes específiques per a la coneixença de la situació del català al nostre arxipèlag, que ens permeten conèixer amb molta de precisió el nivell de coneixement i d'ús lingüístic real. A banda de la primera enquesta dels anys vuitanta ja esmentada i d'enquestes específiques en què s'ha plantejat l'ús de la nostra llengua, disposem de dues enquestes principals per analitzar aquesta qüestió: l'enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears encarregada el 2003 i publicada el 2004 (per això, alguns documents parlen de l'enquesta de 2003 i altres de 2004) i el mòdul sobre coneixements i usos lingüístics, inclosa en l'enquesta modular d'hàbits socials de 2010, la darrera disponible.

4. L'evolució del coneixement de la llengua catalana a les Illes Balears: la importància determinant de l'escola en l'alfabetització de la població de l'arxipèlag

Evolució del coneixement del català a les Illes Balears, d'acord amb les dades censals i padronals

El coneixement del català del conjunt de la població

A l'epígraf anterior ja hem parlat extensament d'aquestes fonts i no hi tornarem a incidir. El coneixement de la llengua es mesura en aquestes fonts a partir de l'autoidentificació de l'individu en sis categories que són excloents entre si. Aquestes categories, de menor a major competència lingüística de català, són: no l'entén; l'entén i no el parla; l'entén, el llegeix i no el parla; el parla; el parla i el llegeix i el parla, el llegeix i l'escriu.

Per simplificar l'anàlisi, es decidí ja en el primer estudi estadístic sobre la situació lingüística del català a les Illes Balears (padró de 1986) establir tres categories: comprensió, domini oral i alfabetització total. La primera categoria inclouria el total de la població balear (població de sis i més anys), excepte aquells que declaren no entendre la nostra llengua. La segona categoria inclouria les tres subcategories, en què els residents declaren saber parlar el nostre idioma. Finalment, l'alfabetització total coincidiria amb aquell grup en què els ciutadans no només saben parlar i llegeixen, sinó que també saben escriure en la nostra llengua. Una llengua que, val a dir-ho, és a priori més complexa normativament i fonèticament que la castellana i això, juntament a les circumstàncies socials, polítiques i històriques de què hem parlat, en dificulta l'assoliment: particularment, quan es treballa en àmbits no formals, fora

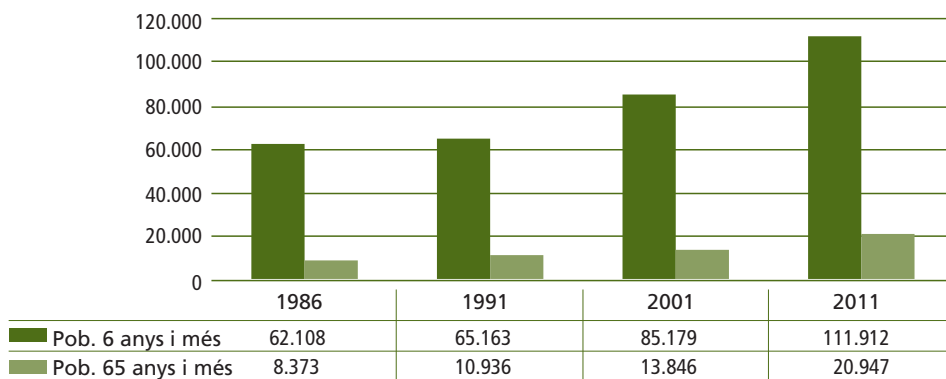
de l'àmbit de l'ensenyament obligatori que esdevé una peça fonamental per al procés de normalització lingüística, però que tampoc no és suficient sense la decidida aposta de les institucions públiques. I la veritat és que aquest no és el marc en què actualment ens situem.

És molt important, però, no oblidar que el coneixement no n'implica l'ús. Una persona pot declarar entendre una llengua, però no voler que s'hi adrecin en aquesta llengua o preferir que s'hi adrecin en una altra. Una persona pot afirmar saber parlar una llengua i no fer-la servir. O, fins i tot, encara que això és molt més estrany, afirmar que sap parlar, llegir i escriure i no fer-la servir.

Les principals conclusions de les dades evolutives obtingudes de les dades sobre el coneixement lingüístic dels censos i padrons 1986-2011 són, segons el meu parer, les següents:

1. Els percentatges de comprensió del català s'han mantingut relativament estables al llarg del període considerat. Les dades ens permeten concloure que entorn del 89-90% de la població entén la nostra llengua. Però també es pot fer la lectura contrària: gairebé l'11% de la població, segons el cens de 2011, ni tan sols entén la nostra llengua. Això implica que desenes de milers de persones no poden utilitzar el català com a llengua de comunicació i, alhora, n'impedeixen l'ús directe als altres usuaris que sí que en són competents.

Gràfic 1 | Població que no entén la llengua catalana. 1986-2011 per grans grups d'edat

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Padró Municipal d'Habitants de 1986 i els Censos de Població.

2. El percentatge de domini oral presenta un important descens en el període 1986-2011. Aquesta situació deriva de l'increïble flux migratori internacional que ha rebut l'arxipèlag des d'àrees no catalanoparlants i, en bona mesura, de zones en què ni tan

sols s'utilitza cap de les llengües romàniques oficials a les Illes Balears. Així, mentre que el 1986 el domini oral era assolit pel 70% de la població, en 2011 aquest percentatge només és assolit pels volts del 60%. El factor immigratori n'és l'explicació directa. A més a més, bona part dels fluxos migratoris són de gent adulta jove i, per tant, no entren en els circuits obligatoris educatius i això fa que, si no s'adopten polítiques específiques, és probable que molts dels nousvinguts no es puguin normalitzar. Aquest percentatge és encara molt més determinant quant a l'ús: una xifra important d'habitants declara la seva incapacitat per utilitzar la llengua pròpia de l'arxipèlag en les seves activitats de comunicació interpersonals.

3. El percentatge d'alfabetització completa és on trobem el creixement percentual més destacable. Així, de poc més del 16,5% de la població que en 1986 presentava una alfabetització completa, s'ha passat a prop del 43% de la població amb una elevada competència lingüística.

Aquest és un dels grans èxits de la política lingüística implantada en els cicles educatius obligatoris (i, evidentment, en els no obligatoris subsegüents). I també ho és, no ho podem oblidar, l'esmoreïment de l'impacte migratori en els nivells de comprensió i ús oral de la llengua. Sense la tasca de l'escola (entesa en el sentit ampli del terme) els percentatges dels anteriors epígrafs presentarien uns índexs molt inferiors.

No podem oblidar que aquest percentatge s'ha assolit gràcies al fet que en els grups d'edat més joves s'han assolit percentatges propers al 100% d'alfabetització completa i això fa que la mitjana global hagi experimentat un increment tan significatiu. I, alhora, també significa que una part de la població adulta de les Illes Balears roman al marge dels processos d'alfabetització completa. Per això he decidit incloure un petit epígraf de reconeixement de les tasques docents en general i, en particular, en el complex procés d'avenç de la normalització i la normalitat de la nostra llengua.

Taula 1 | *Dades de comprensió, domini oral i alfabetització completa de la població de 65 i més anys per grups quinquennals, i del total de la població de 6 i més anys i de la població de 15 i més anys.*

PADRÓ DE 1986							
	Total	Comprensió	Domini oral	Alfabetització	% Comprensió	% Domini oral	% Alfabetització
Població de 6 i més anys	626.956	564.848	444.028	103.766	90,09	70,82	16,55
Població 15 anys i més	528.511	477.047	378.894	74.435	90,26	71,69	14,08

continua

Població 65 anys i més	90.385	82.012	74.410	4.070	90,74	82,33	4,50
65-69	28.674	25.667	22.533	1.587	89,51	78,58	5,53
70-74	24.772	22.402	20.244	1.178	90,43	81,72	4,76
75-79	18.990	17.357	16.028	735	91,40	84,40	3,87
80-84	11.348	10.456	9.850	395	92,14	86,80	3,48
85 i més	6.601	6.130	5.755	175	92,86	87,18	2,65

CENS 1991

	Total	Comprensió	Domini oral	Alfabe-tització	% Comprensió	% Domini oral	% Alfabetització
Població de 6 i més anys	661.306	596.143	441.340	171.240	90,15	66,74	25,89
TOTAL 15 I MÉS	571.836	514.948	382.623	131.770	90,05	66,91	23,04
Població 65 i més	100.370	89.434	75.789	7.507	89,10	75,51	7,48
65-69	31.819	28.076	22.838	2.800	88,24	71,77	8,80
70-74	25.716	22.757	19.079	2.094	88,49	74,19	8,14
75-79	20.553	18.347	15.899	1.423	89,27	77,36	6,92
80-84	13.634	12.344	10.917	782	90,54	80,07	5,74
85 i més	8.648	7.910	7.056	408	91,47	81,59	4,72
85-89	6.443	5.883	5.248	315	91,31	81,45	4,89
90 i més	2.205	2.027	1.808	93	91,93	82,00	4,22
No consta	3.600	3.068	2.100	788	-	-	-

CENS 2001

	Total	Comprensió	Domini oral	Alfabe-tització	% Comprensió	% Domini oral	% Alfabetització
Població de 6 i més anys	785.420	700.241	494.341	303.140	89,15	62,94	38,60
Població 15 anys i més	706.648	625.484	434.964	254.993	88,51	61,55	36,08
Població 65 anys i més	120.992	107.146	73.056	16.775	88,56	60,38	13,86
65-69	35.992	31.916	21.425	5.715	88,68	59,53	15,88
70-74	30.983	27.552	18.640	4.490	88,93	60,16	14,49
75-79	25.002	21.998	15.013	3.351	87,98	60,05	13,40
80-84	16.304	14.369	10.084	1.901	88,13	61,85	11,66
85 i més	12.711	11.311	7.894	1.318	88,99	62,10	10,37

CENS 2011							
	Total	Comprensió	Domini oral	Alfabetització	% Comprensió	% Domini oral	% Alfabetització
Població de 6 i més anys	1.024.867	912.955	616.761	438.866	89,08	60,18	42,82
Població 15 anys i més	926.548	816.438	536.272	364.890	88,12	57,88	39,38
Població 65 anys i més	154.414	133.467	88.159	23.769	86,43	57,09	15,39
65-69	46.989	40.344	25.586	9.132	85,86	54,45	19,43
70-74	34.318	29.002	18.579	4.875	84,51	54,14	14,21
75-79	32.584	28.574	19.227	4.418	87,69	59,01	13,56
80-84	21.601	18.669	12.930	2.764	86,43	59,86	12,80
85 i més	18.922	16.878	11.837	2.580	89,20	62,56	13,63

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Padró Municipal d'Habitants i els Censos de Població de 1991, 2001 i 2011.

5. El coneixement del català de la població de la tercera edat a les Illes Balears

Segurament els comentaris sobre el coneixement del català de la població de 65 i més anys de les Illes Balears puguin cridar l'atenció a més d'un. D'una banda, aquesta situació reflecteix l'evolució d'aquest col·lectiu al llarg de temps, des d'una població de 65 i més anys que havia viscut en entorns familiars i socials en bona mesura catalanoparlants, a una societat plural fruit d'uns fluxos migratoris d'entorns no catalanoparlants potentíssims que han assolit, en molts de casos, ja l'edat que centra el nostre focus d'atenció. De l'altra, reflecteix una altra situació: així com en el cas del més joves la societat (al menys fins ara) disposa d'un eficaç mecanisme de normalització que és la immersió lingüística en els entorns escolars, en el cas de població adulta la nostra societat no disposa de mecanismes àgils, eficients i atractius per fer que la població adulta aprengui i utilitzi la nostra llengua amb normalitat.

1. El percentatge de comprensió del català de la població de més edat de la nostra societat ha baixat a prop de cinc punts. Pels volts del 91% de comprensió, s'ha passat a poc més del 86%. Aquest percentatge fins i tot pot baixar, inicialment, com a fruit de la major esperança de vida de la població i l'arribada a edats avançades d'importants col·lectius migratoris que no entenen la nostra llengua. A llarg termini, però, fruit de la tasca escolar, l'arribada de cohorts alfabetitzades farà que aquest percentatge minvi, tot i que sempre hi hauria un percentatge de població que havent immigrat d'adults no hagi assolit ni el nivell més bàsic de competència en català.
2. El percentatge de domini oral és on es palesa més el retrocés lingüístic del col·lectiu. D'un domini oral superior al 82% del col·lectiu, s'ha passat només al 57%. Una espectacular caiguda de prop de 25 punts percentuals. Això significa, ni més ni menys, que més

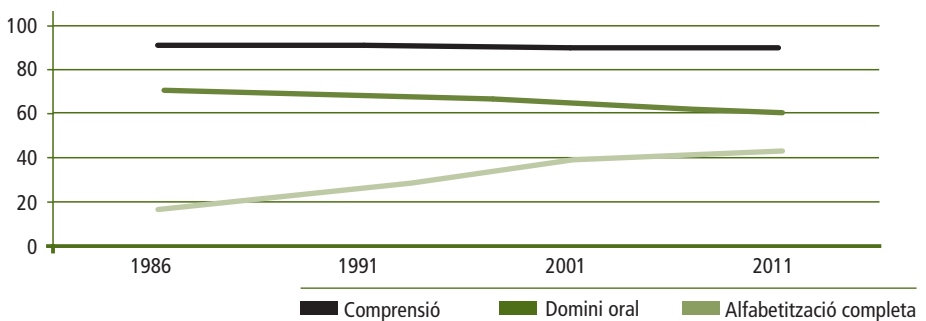
de 4 de cada 10 persones de la tercera edat no utilitzen la llengua catalana per manca de competència autodeclarada i això, a més, suposa un factor multiplicador ja que condiona, en bona mesura, l'ús lingüístic de la resta d'interlocutors.

I, fent una mica de futurisme, he de dir que la perspectiva no és millor a curt i mitjà termini, ans al contrari. L'arribada en els propers quinquennis a la tercera edat d'importants col·lectius que no són competents oralment en català determinarà que encara l'ús de la llengua catalana es redueixi de manera considerable entre el col·lectiu. Aquesta situació a la llarga es revertirà amb l'arribada de cohorts alfabetitzades en català a l'escola, però el futur lingüístic dependrà en bona mesura de la potència del fluxos migratoris futurs, de les polítiques públiques i de la consideració que la nostra societat arribi a atorgar a la llengua pròpia de l'arxipèlag.

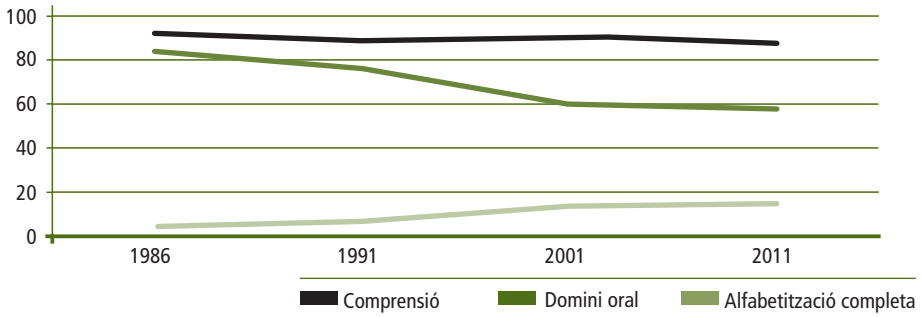
3. L'alfabetització completa és l'únic apartat de coneixement en què el català mostra un avenç entre el col·lectiu de la tercera edat. I, en aquest cas, no només és un avenç important des d'un punt de vista quantitatiu, atès que de poc més del 4,5% de població alfabetitzada en català s'ha passat a més del 15%, sinó que suposa un canvi qualitatiu prou significatiu i més si tenim en compte que la població que s'ha alfabetitzat ho ha hagut de fer amb el seu esforç personal i la seva determinació, ja que durant el període no han entrat en els processos d'educació formal obligatòria dels quals hem parlat destinats als col·lectius més joves de la societat. També hem de tenir en compte que ja s'han jubilat alguns dels membres de certs col·lectius en què s'ha potenciat l'alfabetització (docents, treballadors públics...).

Així mateix, la tendència futura a mitjà i sobretot a llarg termini és que es produeixi un significatiu i destacable increment en l'alfabetització completa i això, no ens cansarem de repetir-ho, és gràcies a la tasca dels professionals de la docència que treballen al nostre arxipèlag.

Gràfic 2 | Coneixement del català de la població de 6 i més anys a les Illes Balears. Dades percentuals

Gràfic 3 | Coneixement del català de la població de 65 i més anys a les Illes Balears. Dades percentuals

Font: Elaboració pròpia.

6. La tasca docent: una tasca impagable i no prou reconeguda

Una de les conclusions a què podem arribar, quan analitzem les dades presentades en aquest article, és la importància que té l'escola en tots els àmbits de domini de la llengua catalana, ja sigui la comprensió o la lectura com en l'assoliment de l'alfabetització completa de la llengua catalana, que hauria de ser un dels objectius de la formació obligatòria que han de rebre tots els ciutadans del nostre arxipèlag.

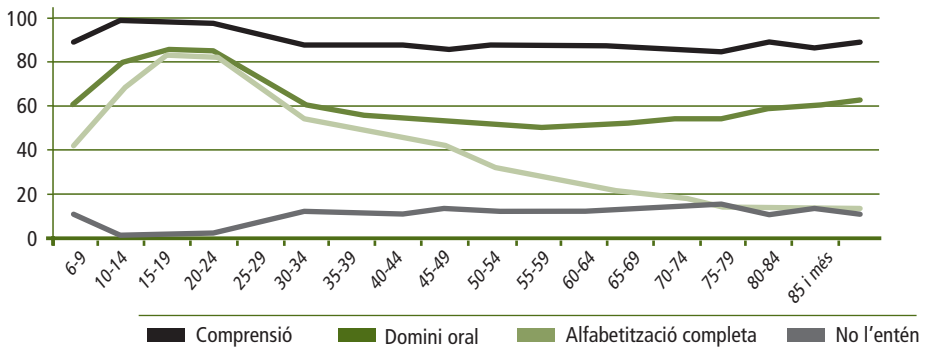
Però la tasca del professorat va molt més enllà. De cada cop se li encomanen més tasques i més responsabilitats (educació en valors, alfabetització digital, ensenyament en anglès...) a uns docents als quals, d'altra banda, hom els manté al marge de les grans decisions i de les directrius que afecten la seva labor professional. I, si en aquest context de dificultat professional, hi afegim el poc suport que en determinats casos reben de certes famílies i l'atac interessat que, com a treballadors públics i com a membres reivindicatius de la societat, han rebut en el temps recents per certs cercles de poder polític, entendrem que aquest reconeixement públic és més urgent i necessari que mai.

Aquesta tasca és, per descomptat, molt més complicada en els centre públics, en què la diversitat cultural és major, les necessitats individuals dels alumnes són més elevades (sense el suport suficient) i en què la procedència socioeconòmica de l'alumnat suposa majors dificultats d'intervenció i de col·laboració amb les famílies.

En alguns països, com els Estats Units, s'han invertit imports milionaris en campanyes publicitàries per atreure la gent jove cap a una professió indispensable per garantir el futur de qualsevol societat. Aquesta campanya qualifica d'autèntics herois aquests professionals. En altres països, com algun del nord d'Europa, on millors taxes d'aprenentatge assoleixen

els alumnes segons alguns baròmetres estadístics educatius, la tasca del professor és tan reconeguda que les escoles de Magisteri tenen les notes d'accés situades entre les més altes de les formacions universitàries.

Gràfic 4 | *Nivells de coneixement de la llengua catalana a les Illes Balears per grups d'edat. Cens 2011. El paper de l'escola en l'alfabetització en català de la població de l'arxipèlag*

Font: Ibestat. Cens de població de 2011

Per això, vull aprofitar l'avinentesa, sense arribar a la grandiloqüència i la teatralitat a les quals són tan aficionats els nord-americans, per reivindicar la necessitat de reconeixement i respecte envers aquest col·lectiu. I, com no podria ser d'altra manera, la de tots els col·lectius i les persones que individualment treballen per impulsar el coneixement i en defensa de la nostra llengua (voluntaris lingüístics, escriptors, periodistes...).

I també cal recordar als docents la importància central de la seva tasca en la vida de les persones. Tant és així que el seu treball i la seva dedicació poden decidir el futur dels seus alumnes, animant-los a avançar en el camí de la formació i la preparació professionals o, contràriament, fent que decideixen abandonar els circuits educatius i condemnar-los a un futur laboral i social precaris.

7. L'ús de la llengua catalana en el col·lectiu de la tercera edat de les Illes Balears

Per analitzar aquest punt utilitzarem l'*Enquesta modular d'hàbits socials de les Illes Balears 2010* (EMHS), que pretén obtenir informació sobre sectors que es consideren estratègics per al desenvolupament socioeconòmic correcte i de cohesió entre la seva població. Aquesta operació estadística fou impulsada per la Conselleria d'Afers Socials, Promoció i

Immigració, la Conselleria d'Educació i Cultura i la Fundació Illes Balears per a la Innovació Tecnològica (IBIT).

L'enquesta s'estructura en tres mòduls: «Condicions de vida i cohesió social», «Coneixements i usos lingüístics» i «Disponibilitat i usos de les TIC de les llars».

Els objectius del mòdul segon, que és el que ens ocupa, són obtenir informació sobre el coneixement, els usos i les actituds respecte a la llengua en un moment d'importants canvis demogràfics.

L'enquesta s'adreçà als individus de setze anys i més que resideixen a les llars en un habitatge familiar principal. L'operació s'efectuà en 1.912 habitatges familiars durant el primer semestre de 2010 i la data de referència fou l'1 de març de 2010.

8. L'ús del català com a llengua habitual

La pregunta plantejava set tipus de respostes. Dues d'ús positiu de la llengua catalana «sí, gairebé sempre» i «sí, però no tant com voldria» i cinc que analitzaven perquè no s'utilitzava la llengua catalana «no, la gent sempre parla castellà», «no, perquè em fa vergonya», «no, perquè no m'agrada parlar-lo», «no, gairebé no el sé parlar» i «no, per altres motius».

Hem decidit per agilitar la lectura i facilitar-ne l'anàlisi dels lectors incloure en aquest capítol de l'article principalment gràfics i només alguns exemples de taules de dades. Tanmateix, són totes accessibles via web a la pàgina de l'organisme estadístic autonòmic (www.ibesat.cat) a l'epígraf «Coneixements i usos lingüístics inclòs en l'apartat d'estadístiques socials».

Un 47,5% de la població de les Illes Balears utilitzaria la llengua catalana habitualment, tot i que un 5,79% indica que no ho fa tant com voldria.

Aquest percentatge augmenta en el cas de la població de més de 65 anys i supera el 73% de la població. Només un 2,3% diu que no la utilitza tan com voldria. Per tant, podem afirmar que l'ús de la llengua catalana assoleix els màxims en els grups d'edat avançada.

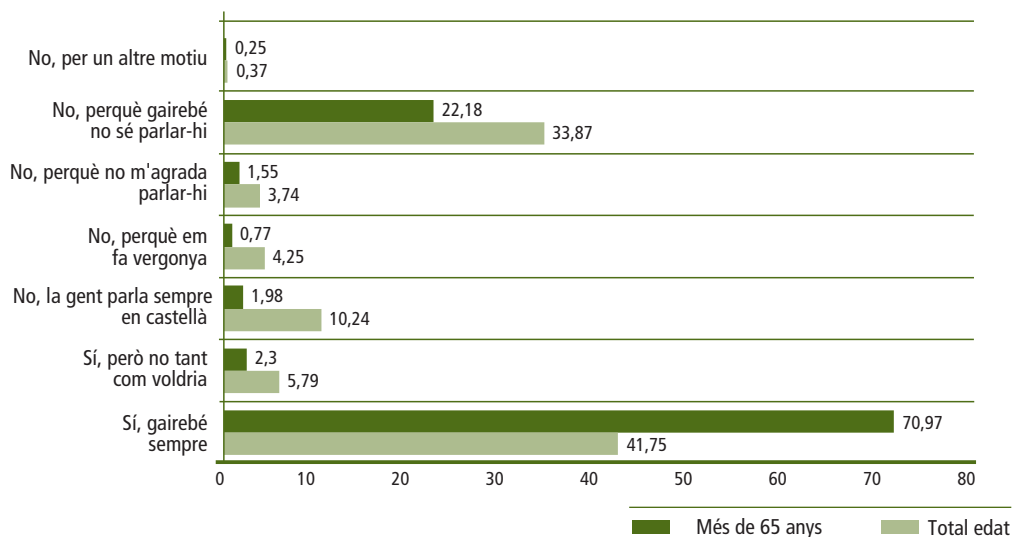
Les causes adduïdes per la població en general per no parlar en català són, principalment, dues. El més important és no saber parlar-lo (prop del 34%) i que l'ús habitual del llenguatge en el seu entorn és sempre el castellà (poc més del 10%). Entre la població de més de 65 anys destaca, principalment i amb molta de diferència, no saber parlar-lo, tot i que amb menors valors (entorn del 22%).

Taula 2 | Població de 16 anys o més que habitualment parla en català per grup d'edat (total Illes Balears)

	Total	Sí, gairebé sempre	Sí, però no tant com voldria	No, la gent parla sempre en castellà	No, perquè em fa vergonya	No, perquè no m'agrada parlar-hi	No, perquè gairebé no sé parlar-hi	No, per un altre motiu
Total	888.840	371.066	51.491	90.979	37.732	33.202	301.094	3.277
Total edat	888.840	371.066	51.491	90.979	37.732	33.202	301.094	3.277
De 16 a 35 anys	312.263	90.988	24.940	40.477	10.627	18.255	126.089	888
De 36 a 50 anys	261.367	92.489	14.599	35.385	19.445	7.602	90.275	1.572
De 51 a 65 anys	177.388	89.772	8.786	12.387	6.602	5.204	54.167	470
Més de 65 anys	137.822	97.817	3.166	2.730	1.057	2.142	30.564	347
Percentatge								
Total edat	100	41,75	5,79	10,24	4,25	3,74	33,87	0,37
De 16 a 35 anys	100	29,14	7,99	12,96	3,4	5,85	40,38	0,28
De 36 a 50 anys	100	35,39	5,59	13,54	7,44	2,91	34,54	0,6
De 51 a 65 anys	100	50,61	4,95	6,98	3,72	2,93	30,54	0,27
Més de 65 anys	100	70,97	2,3	1,98	0,77	1,55	22,18	0,25

Font: Institut Balear d'Estadística.

Gràfic 5 | Població que parla habitualment en català. Comparació del grups de 65 i més anys amb el total considerat (16 i més anys), any 2010. Dades percentuals

Font: Enquesta coneixement i usos lingüístics 2010.

Els grups quinquennals en què menors usos del català es registren, per davall de la mitjana, són els situats entre els 20 i els 49 anys. Parlaríem per tant de població jove i adulta en plena edat laboral i, en bona mesura, aquest fet s'explica pels potents fluxos migratoris experimentats en el primer decenni del segle XXI. El grup de 30-34 anys assoliria el mínim, amb menys del 30% que utilitzaria la nostra llengua, i gairebé el 60% dels que no la utilitzen al·leguen no saber-ne o que en el seu entorn s'utilitza la llengua castellana.

9. L'ús lingüístic en l'àmbit familiar

L'enquesta sol·licita l'ús lingüístic del català, castellà, castellà i català o amb una altra llengua entre la persona entrevistada i la mare, el pare, els germans, els avis materns, els avis paterns, la parella i els fills.

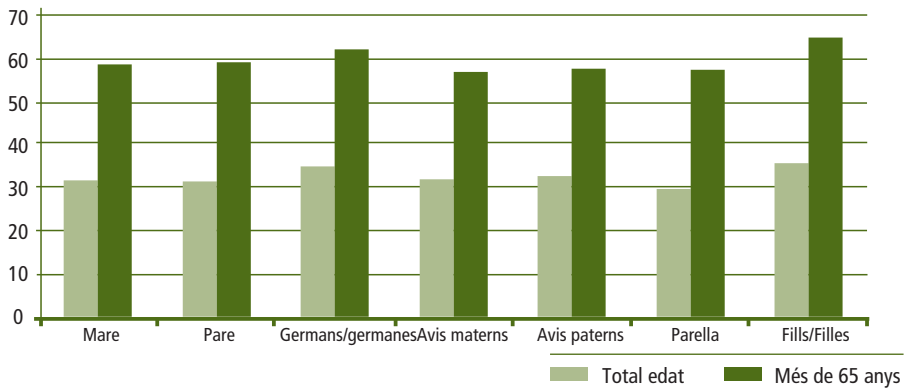
Quant a l'ús lingüístic del conjunt de la població en l'àmbit familiar, podem destacar les conclusions següents:

- La llengua majoritària dels enquestats en les seves relacions familiars, en totes i cadascuna de les categories presentades, és la castellana, que assoleix valors propers al 50% de l'ús com a llengua de comunicació en l'àmbit familiar amb unes diferències molt minses entre els distints familiars. L'ús més freqüent de la llengua castellana s'assoleix amb la parella (poc més del 55%), mentre que el menor s'assoliria amb els fills, però, tot i amb això, s'assoleix un percentatge proper al 47,5%.
- La llengua catalana seria la segona més utilitzada en l'àmbit de les relacions familiars, però a una distància més que considerable respecte del castellà, i registraria valors d'entre els 30 i poc més del 35% d'ús amb els distints familiars considerats. Els valors d'ús més alts s'assoleixen amb el fills i els menors amb la parella.
- L'ús d'altres llengües distintes del castellà i català assoleix uns valors prou significatius amb uns valors compresos entre un poc més del 12% i un poc més del 17%, segons la relació de parentiu. En aquest cas, els valors d'ús són més significatius amb els avis i els pares, baixen un poc en el cas dels germans i assoleixen els mínims amb els fills i la parella. Tal volta això reflectiria una aptitud d'alguns immigrants d'abandonar la seva llengua d'origen, per intentar una més ràpida assimilació a una de les llengües oficials de l'arxipèlag que, habitualment, és el castellà. Això suposa un procés de pèrdua cultural i un empobriment del bagatge lingüístic dels fills.
- La situació més poc comuna i ben poc freqüent és la de mantenir en l'àmbit familiar de relacions bilingües en català i castellà amb la mateixa persona. Tot i amb això, els valors més elevats es donen amb les parelles (2,7%) i els fills (més del 4% dels casos).

Si ens fixem en els hàbits lingüístics de comunicació en les relacions familiars d'acord amb l'edat i, especialment, per al grup de 65 i més anys, podem presentar les conclusions següents:

- El català assoleix, en l'àmbit de la comunicació familiar, els valors més elevats en els grups de població de més edat. De fet, el grup de població de 65 i més anys és l'únic que presenta un ús superior del català al castellà, en totes les categories familiars considerades, amb uns valors molt superiors a la mitjana general.

Gràfic 6 | *Percentatge d'ús habitual del català segons el grau familiar. Total de la població de 16 i més anys i de la població de més de 65 anys, any 2010*

* Ús exclusió del català. No s'ha comptabilitzat l'ús català/castellà.

Font: Enquesta coneixement i usos lingüístics 2010.

- En el grup de la tercera edat, els valors més elevats d'ús del català s'assoleixen amb els fills (prop del 65%) i amb els germans (62%) i els menors, tot i que elevats amb els avis, amb uns percentatges propers al 57%.
- Podem afirmar, si analitzem la població per grans grups d'edat (16-35, 36-50, 51-65 i 65 i més), que hi ha una relació de tipus inversament proporcional entre l'ús de la llengua catalana i l'edat, o dit d'una altra manera, que l'ús del català és menor entre els grups més joves de la societat, contràriament a allò que succeeix amb el castellà.
- L'ús més intens del castellà en les relacions familiars es registra en els grups de població més jove, concretament el grup d'entre 16 i 35 anys, en què les xifres d'ús són molt superiors a la mitjana i s'apropen i, fins i tot, arriben a superar el 60%, sobretot amb la parella (prop del 67%) i els fills (63%).

- Els majors nivells d'ús d'altres llengües estrangeres en les relacions familiars també s'assoleixen en els grups més joves i madurs de la societat i, en determinats casos, en el grup de 16-35 i de 36-50 anys s'aproparia al 20% de persones, que es relacionarien amb idiomes no oficials a la CAIB amb les seves famílies.

10. Els usos lingüístics amb els amics

Ampliem una mica el cercle social, i després de les relacions amb la família directa, ens toca esbrinar què succeeix amb les amistats.

Pel que fa al total de la població, podem dir que:

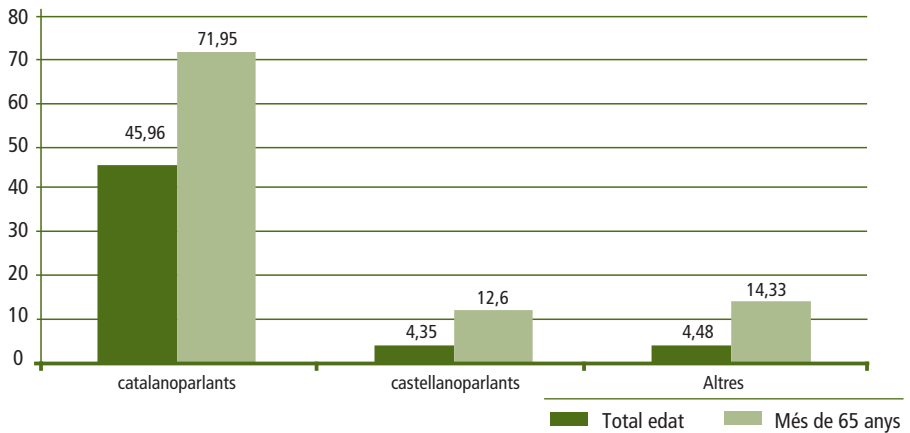
- La llengua de relació amb els cercles d'amics es troba fortament correlacionada amb la llengua que parla l'enquestat. Tot i amb això, es detecta un cert predomini de la llengua castellana.
- Els castellanoparlants utilitzen el castellà en més d'un 90% de les ocasions amb les amistats, mentre que els parlants d'altres llengües, l'utilitzen en el 50% de les ocasions. Els catalanoparlants, curiosament, utilitzen el castellà fins i tot en més ocasions que el català amb les amistats. Aquesta seria una mostra més de la potència de la llengua castellana en l'ús quotidià al nostre arxipèlag.
- El català, lògicament, assoleix el màxim ús entre els catalanoparlants, però tot i amb això, només s'acosta al 46% de les situacions de comunicació amb amics. Curiosament, el català, amb valors molt baixos, és superior entre els parlants d'altres llengües (per unes poques centèsimes) que entre els castellanoparlants.
- Entorn del 37% dels enquestats que parlen altres llengües tenen cercles d'amistat amb les quals utilitzen llengües estrangeres. L'ús d'altres llengües és, contràriament, molt baix (inferior a l'1%), tant en els catalanoparlants com en els castellanoparlants.

L'anàlisi per grups d'edat ens mostra una situació similar a les ja descrites amb anterioritat:

- El grup de població de 65 i més anys és el que mostra, amb gran diferència, un major ús de la llengua catalana. Lògicament els valors més elevats els trobem entre la població catalanoparlant, que s'acosta al 72% d'ús amb els cercles d'amics, però també presenta xifres prou elevades (en comparació a altres grups etaris) entre els castellanoparlants (12,6%) i els parlants d'altres llengües (14,33%), cosa que ens confirma, fins i tot, un ús superior del català entre els parlants d'altres llengües que entre els parlants castellans.

- Entre els catalanoparlants, la relació entre edat i ús del català és directament proporcional, mentre que entre els castellanoparlants, sembla que la tendència és inversa. En aquest col·lectiu, però, la veritat és que l'ús en els cercles d'amistats és molt baix i supera el 90%, excepte en el grup de la tercera edat, o s'hi acostava. I, a aquests valor, no hi hem sumat les situacions d'ús simultani de català i castellà, que encara n'incrementarien els valors.
- Els parlants d'altres llengües mantenen un percentatge d'ús d'altres llengües molt significatiu amb les amistats, que assoleixen els màxims en els grups d'edat més joves amb unes taxes que, fins i tot, superen l'ús del català entre els catalanoparlants.

Gràfic 7 | *Percentatge d'ús del català segons la llengua del parlant. Població de 16 i més anys i població de més de 65 anys, any 2010*

Font: Enquesta coneixement i usos lingüístics 2010.

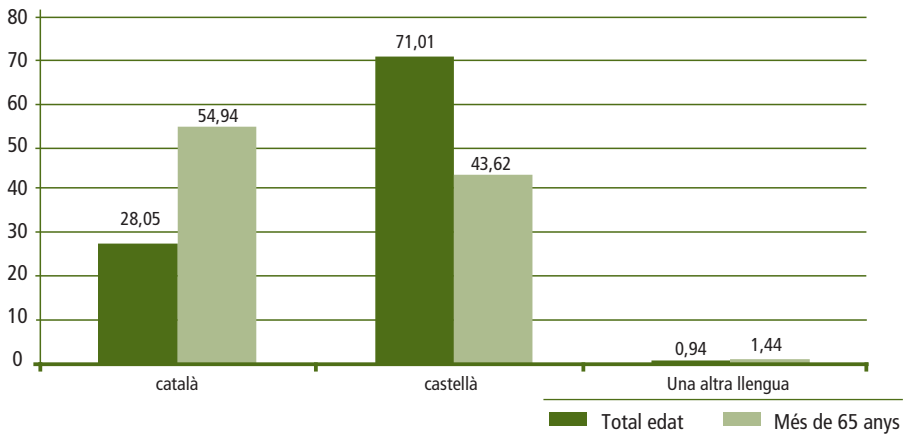
11. L'ús lingüístic en el cercle extern

Hem anomenat cercle extern a les persones que no pertanyen al cercle familiar ni al cercle proper de les amistats.

Així, en aquest bloc, considerarem la llengua amb què els ciutadans de les Illes Balears s'adrecen als desconeguts i analitzarem què succeeix quan una persona a la qual ens adreçem en català ens respon en castellà i, inversament, què succeeix quan ens hi adreçem en castellà i ens respon en català.

- Majoritàriament, el contacte amb persones que no coneixem, i, per tant, de les quals ignorem la llengua pròpia, és el castellà. La mitjana superaria el 70% dels casos per al conjunt de la població, amb uns valors màxims en el grup de població més jove considerat (16-35 anys) de més del 80%.
- Novament se'ns dibuixa una correlació positiva d'ús del català a mesura que pugem en la piràmide etària i, contràriament, l'ús del castellà presenta una correlació inversa a l'edat. El grup que més utilitza el català, apropant-se al 55% dels casos, és la població de 65 i més anys.

Gràfic 8 | Llengua en què és més habitual adreçar-se a un desconegut (Dades percentuals). Total de població de 16 anys i més i població de més de 65 anys, any 2010

Font: Enquesta coneixement i usos lingüístics 2010.

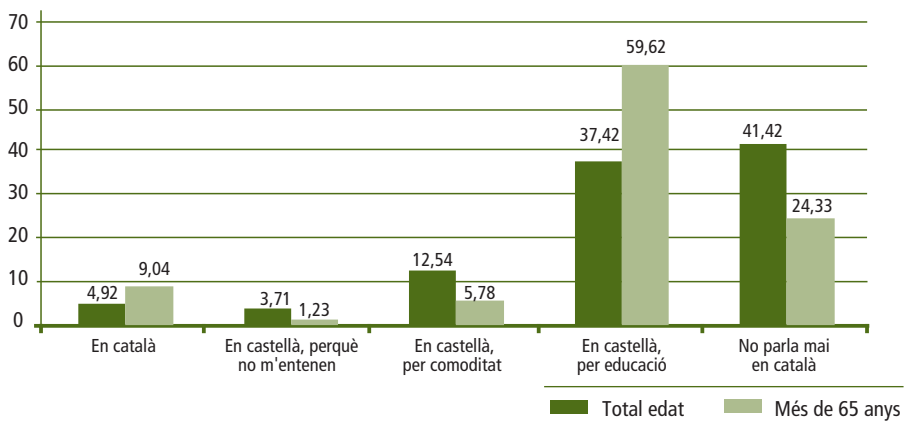
Què succeeix després d'aquest primer contacte, en cas que ens hi haguem adreçat en català i ens respon en castellà?

- La mateixa enquesta ja ens indica que aquesta situació no es produeix en moltes d'ocasions, perquè molts ja mai no iniciarien la conversa en català per no fer-lo servir com a llengua de comunicació habitual i això és especialment significatiu entre la població més jove.
- En cas que es produeixi, són molt pocs els que mantenen l'ús de la llengua i el factor explicatiu principal seria, en aquest cas, que passen a utilitzar els castellà per «educació». En aquest cas, però, s'ha d'entendre en un doble sentit, com a

deferència cap a l'interlocutor (cosa que suposaria una certa voluntarietat de canvi), però també per la pressió social i l'educació rebuda en el sentit que, davant d'un interlocutor no catalanoparlant, era obligatori el canvi immediat de llengua. De fet, aquesta és la situació més habitual i, fins i tot, entre persones molt conscienciades en la defensa de la llengua, és poc habitual oposar-se a aquesta pràctica tan arrelada però que, en bona mesura, fa que els castellanoparlants no gaudeixin de situacions d'aprenentatge i ús de la llengua catalana (recordem que molts addueixen l'ús de la llengua castellana, pel fet que era la llengua d'ús habitual per a molts d'interlocutors). Altres factors per canviar d'idioma són sentir-se més còmode (a molta distància de l'anterior) o, simplement, pel fet que l'interlocutor no ens entén (en un percentatge molt reduït).

- En definitiva, entre els que no parlen mai la llengua i els que deixen d'utilitzar-la quan l'interlocutor del cercle extern utilitza la llengua castellana, l'ús de la llengua catalana amb la població menys propera esdevé ben reduïda. De fet, menys del 5% de la població continua en català davant d'un interlocutor castellà, cosa que en una societat normalitzada i normal això no succeiria.
- També és en el grup de 65 i més anys en què més es mantindria la llengua catalana en aquesta situació, però només ho farien el 9% dels enquestats.

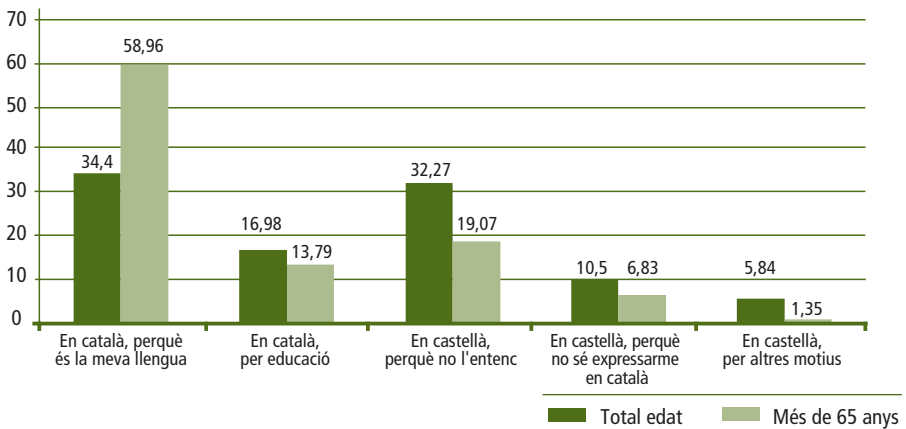
Gràfic 9 | *Llengua en què és més habitual continuar una conversa si es respon en castellà a una pregunta feta en català (Dades percentuals). Total de població de 16 anys i més i població de més de 65 anys, any 2010*

I, si es produeix la situació contrària i després de parlar castellà ens contesten en català? Doncs podríem esperar en una societat en què hi hagués plena igualtat de coneixement i ús que es produís un canvi d'idioma i la conversa continués en català, però la situació és ben distinta, pròpia de la situació de disglòssia en què ens trobem.

- Només en el 51% dels casos la conversa continua en català. En la major part dels casos, aquest canvi el duen a terme persones catalanoparlants, que tenen el català com a llengua pròpia (34%) i un percentatge significatiu (17%) addueix una qüestió d'educació amb l'interlocutor per canviar la llengua de comunicació. Aquest percentatge és inferior a la meitat dels que passaven del català al castellà adduint aquest mateix argument.
- Un percentatge molt significatiu no canvia de llengua després d'haver-se adreçat a un catalanoparlant que li respon en llengua catalana, adduint directament que no l'entén (entorn a un terç dels enquestats), per no saber expressar-se en català (entorn del 10%) o per altres motius (prop del 6%).
- No sorprendré ningú si dic que detectem les mateixes tendències que en altres ítems, amb un increment de l'ús en el grup de 65 i més anys, que passa a utilitzar el català en prop del 60% dels casos per ser la llengua pròpia o per educació (14%) i en què els percentatges de manteniment de la llengua castellana baixen molt respecte dels altres grans grups d'edat considerats.

Gràfic 10 | *Llengua en què és més habitual continuar una conversa si es respon en català a una pregunta feta en castellà (Dades percentuals). Total de població de 16 anys i més i població de més de 65 anys, any 2010*

12. El concepte de llengua pròpia, la llengua de les Illes Balears, la llibertat d'ús de la llengua i els objectius lingüístics de l'ensenyament obligatori

Finalment, revisarem aquells aspectes que l'enquesta sobre el coneixement i els usos del català ha reservat a la consideració de llengua pròpia personal, la llengua de les Illes Balears, la llibertat d'ús de la llengua i sobre la formació lingüística en els cicles obligatoris. És a dir, un apartat més de tipus vivencial i teòric que sobre la mateixa pràctica lingüística diària.

13. Sobre la consideració de la llengua personal com a llengua pròpia

La llengua considerada com a pròpia presenta importants diferències segons l'edat. Així, mentre que només el 36,07% de la població considera el català com a la llengua pròpia, aquest percentatge s'eleva fins el 62,2% en el grup de 65 i més anys.

La llengua castellana seria considerada com a pròpia de manera majoritària pel conjunt de la societat, amb prop del 46% del total. Aquest percentatge, contràriament, és significativament més baix en el cas de la població de 65 i més anys, amb un 24,% de residents que així el consideren.

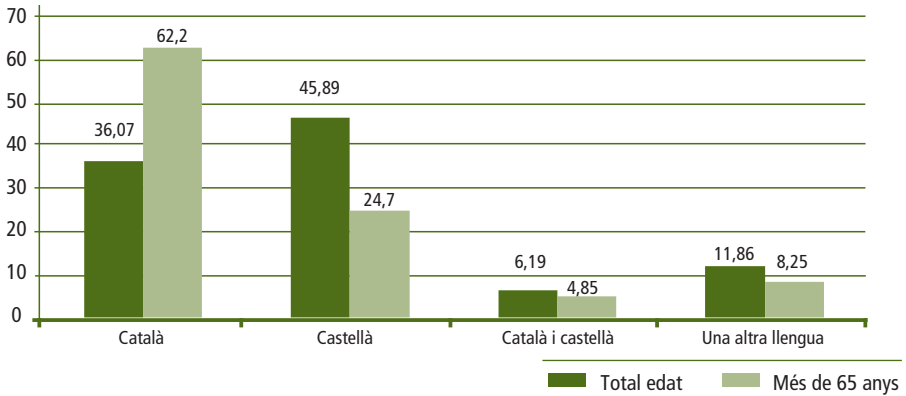
Finalment, destacaria que prop de 12% dels habitants de les Illes Balears de més de 16 anys considerarien com a pròpia una llengua no oficial a la comunitat, mentre que aquesta xifra es reduiria fins el 8,25% en el cas de població de 65 i més anys.

Taula 3 | *Població de 16 anys o més segons la llengua considerada com a pròpia per grup d'edat (total Illes Balears)*

	Total	Català	Castellà	Català i castellà	Una altra llengua
Total	888.840	320.615	407.846	54.979	105.400
Total edat	312.263	76.093	172.191	18.164	45.815
De 16 a 35 anys	261.367	82.236	121.070	19.336	38.726
De 36 a 50 anys	177.388	76.561	80.539	10.794	9.495
De 51 a 65 anys	137.822	85.726	34.046	6.686	11.364
Més de 65 anys	137.822	97.817	3.166	2.730	347
Percentatge					
Total edat	100	36,07	45,89	6,19	11,86
De 16 a 35 anys	100	24,37	55,14	5,82	14,67
De 36 a 50 anys	100	31,46	46,32	7,4	14,82
De 51 a 65 anys	100	43,16	45,4	6,08	5,35
Més de 65 anys	100	62,2	24,7	4,85	8,25

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT).

Gràfic 11 | *Llengua considerada com a pròpia segons l'edat. Total de la població de 16 i més anys i població de més de 65 anys, any 2010*

Font: Enquesta coneixement i usos lingüístics 2010.

14. Sobre la consideració de la llengua pròpia de les Illes Balears

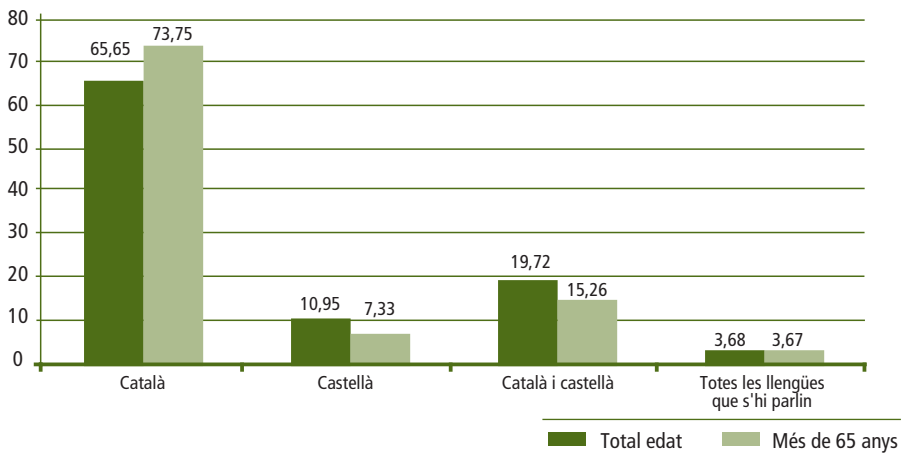
Pel que fa a la primera qüestió, sobre la consideració de quina és la llengua pròpia de les Illes Balears, hi ha una consciència molt clara en el si de la societat balear que és la catalana, amb prop del 70% d'opinions en defensa d'aquesta tesi. La segona postura més defensada (prop del 20%) és que hi ha dues llengües pròpies de l'arxipèlag, el català i el castellà. Aquesta postura pot derivar en part de l'estructura estatutària i en part de la mateixa realitat lingüística de l'arxipèlag. Això no obstant, un significatiu 11% considera que la llengua pròpia és el castellà i, fins i tot, un 3,6% afirma que són pròpies totes les que es parlen a les nostres illes.

Si aquest és el posicionament general dels enquestats, pel que fa a la població de 65 i més anys, que visquen possiblement en un entorn en què predominava més la llengua catalana, presenten uns nivells de percentatge de consideració de la llengua catalana com a pròpia de les Illes Balears més elevats (prop del 74%) i unes taxes alguns punts per davall de la doble consideració del català i el castellà com a llengües pròpies (15%), el castellà en exclusiva (7%) o el d'altres llengües que s'hi parlen (3,67%).

No hem dut a terme l'anàlisi d'altres variables, com a l'illa de residència per la impossibilitat d'ampliar l'article, però trobem grans diferències interinsulars. Menorca presenta els índexs de consideració de la llengua catalana com a pròpia més elevats (superiors al 85%, i entre la població de la tercera edat, de més del 90%). Eivissa i Formentera, contràriament, en presenta

els valors més minsos: poc més del 43% dels enquestats considera el català com la llengua pròpia de les Pitiüses i poc més del 33% considera que són pròpies el castellà i el català i, fins i tot, la consideració que ho són totes les que s'hi parlen (13%, aproximadament) supera la visió dels qui consideren que ho és el castellà (11%). Els valors de Mallorca s'apropen als mitjans de la CAIB. La potència dels fluxos migratoris té molt a veure amb aquestes consideracions, a més de la mateixa estructura sociocultural de cada entitat insular.

Gràfic 12 | *Llengua considerada com a pròpia de les Illes Balears. Total de la població de 16 i més anys i població de més de 65 anys, any 2010*

Font: Enquesta coneixement i usos lingüístics 2010.

Val a dir, però, que l'Estatut d'autonomia (1983 i posteriors revisions) reconeix el caràcter de llengua pròpia en exclusiva a la llengua catalana i d'aquesta consideració es deriva el tractament preferent que ha tingut al llarg de bona part de l'etapa democràtica iniciada a mitjans dels setanta del segle passat.

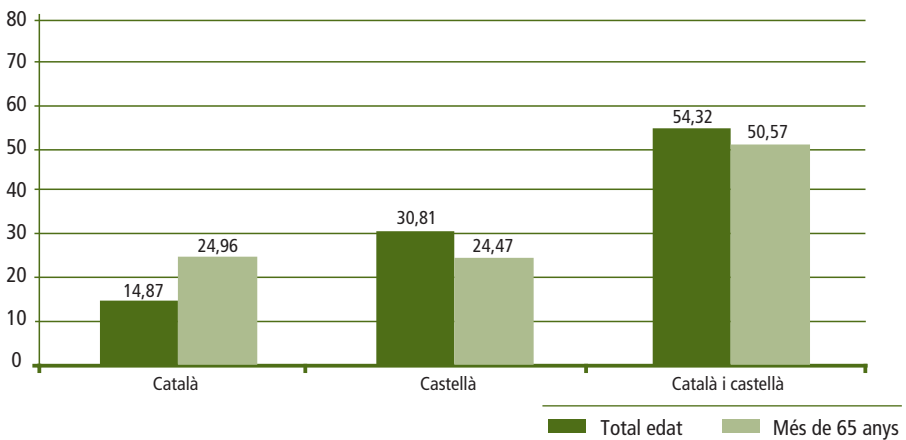
15. La llibertat de l'ús de la llengua

Concretament, la pregunta és: Creieu que totes les persones que viuen a les Illes Balears haurien de poder expressar-se almenys en...?

Més de la meitat de la població (54%) considera que tots haurien de ser capaços d'expressar-se en català i castellà, prop d'un terç de la població considera que els castellà hauria de ser l'idioma en què, com a mínim, haurien de ser capaços d'expressar-se i poc més del 15%, confereix al català aquesta consideració.

Per edats, novament destaca l'increment de percentatge que assoleix en el grup de 65 i més anys i que considera el català com a llengua en què haurien de poder expressar-se, amb un percentatge proper al 25%, unes dècimes superior al que considera que aquest mínim lingüístic s'hauria d'assolir amb el castellà. Tot i amb això, la meitat d'aquest grup de població aposta per assolir una doble capacitat de comunicació en llengua catalana i castellana.

Gràfic 13 | *Llengua en què els residents de les Illes Balears haurien, com a mínim, de poder-se expressar. Total de la població de 16 i més anys i població de més de 65 anys, any 2010*

Font: Enquesta coneixement i usos lingüístics 2010.

16. Els objectius lingüístics de l'ensenyament obligatori

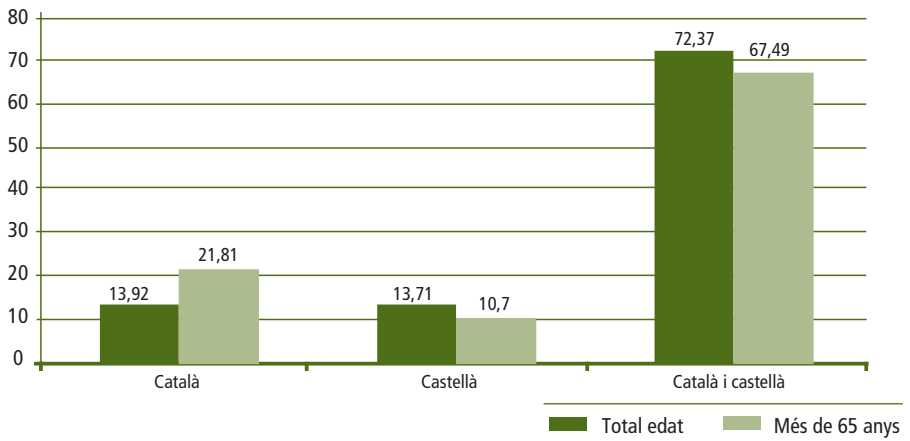
La pregunta plantejada fou «Creieu que els alumnes que han estudiat a les Illes Balears, en acabar l'ensenyament obligatori, haurien d'expressar-se almenys en...? I les respostes plantejades foren, com en les dues anteriors, català, castellà o català i castellà.

En aquest cas, la resposta s'ha decantat de manera clara cap a la darrera de les opcions plantejades i més del 72%, gairebé tres quartes parts de la població, diuen que els alumnes haurien de poder expressar-se en les dues llengües cooficials. Les opcions del català o el castellà, exclusivament, mostren una certa polarització entorn a la qüestió lingüística amb uns percentatges molts similars i propers al 14%.

Novament, i ja no ens pot sorprendre, el grup de més edat considerat (65 i més anys) és el que més defensa que s'hauria d'assolir, com a mínim, la competència oral en llengua

catalana (prop del 22%), un percentatge que duplica el dels qui defensen que s'ha d'assolir només la competència en castellà. Nogensmenys, també en aquest grup l'opció majoritària és la dels qui defensen que els alumnes haurien de poder expressar-se amb les dues llengües cooficials de la comunitat (67,5%).

Gràfic 14 | *Llengua en la qual haurien de poder expressar-se els alumnes de les Illes Balears en acabar l'ensenyament obligatori. Total de la població de 16 i més anys i població de més de 65 anys, any 2010*

Font: Enquesta coneixement i usos lingüístics 2010.

17. Conclusions

Com a cloenda de l'article, intentarem resumir, objectivament, algunes de les principals conclusions que podem extreure de les dades evolutives de coneixement obtingudes de l'explotació de censos i padrons de població des del 1986 fins el 2011 i la darrera enquesta d'ús i coneixement lingüística a les Illes Balears de 2010.

- La situació lingüística de la llengua catalana és complexa al nostre arxipèlag i, per il·lustrar-la, he realitzat una anàlisi DAFO en què he intentat posar de relleu quines són les principals fortaleses i debilitats actuals i quins són les oportunitats i les amenaces vers la llengua pròpia de l'arxipèlag que en poden condicionar el seu futur.

18. Anàlisi DAFO de la situació lingüística del català a les Illes Balears

FORTALESES	DEBILITATS
<ul style="list-style-type: none"> • Plantejament constitucional i estatutari • Sistema educatiu amb un professorat conscienciat i integrador • Entitats públiques i privades compromeses amb un model lingüístic plural i integrador, però alhora normalitzador (*) 	<ul style="list-style-type: none"> • Manca de suport institucional adient i polítiques públiques actuals (**) • Pragmatisme social • Usos lingüístics que afavoreixen la llengua castellana • Feblesa de les actuacions destinades a acollir lingüísticament els nouvinguts
OPORTUNITATS	AMENACES
<ul style="list-style-type: none"> • Taxes elevades de capacitació en entorns escolars • Grups conscienciats en el valor i la defensa de llengua pròpia reconeguda per l'Estatut • Consciència majoritària que la llengua catalana és la llengua pròpia de l'arxipèlag • Noves tecnologies de la informació i la comunicació 	<ul style="list-style-type: none"> • Canvis legislatius en l'ús públic i els processos d'immersió en els nivells d'educació obligatòria • Un model immigratori molt potent • Opcions polítiques centralitzadores (estatals i autonòmiques) • Poca cultura general i lingüística, que afavoreix els grups que potencien l'ús exclusiu del castellà o la fragmentació lingüística catalana

(*) Aquest ítem es pot convertir en feblesa, segons les polítiques definides. Hauria de ser un dels elements centrals, un veritable pal de paller de la normalització i un element de consens entre totes les forces polítiques que aspirin a governar les Illes Balears

(**) Actuacions descrites en l'àmbit local, insular i local durant el Govern Bauzá (2011-2015)

Font: *Elaboració pròpia*

- Podem destacar l'existència d'un doble corrent de sentit aparentment contradictori. D'una banda, el coneixement, la capacitat d'ús oral i el domini escrit creix de manera considerable, sobretot pels plantejaments d'immersió lingüística en els nivells d'ensenyament obligatori i, de l'altra, es detecta un descens en l'ús quotidià en molts de nivells comunicatius.
- Les institucions han d'esdevenir un referent en els processos de normalització i de normalitat lingüística. Això implica un manteniment de les polítiques discriminatòries positives, per compensar les dinàmiques, els usos i els condicionants que fan que el nombre d'usuaris de la llengua pròpia de les Illes Balears presenti, en molts de casos, taxes decreixents. Un paper totalment contrari, cal incidir-hi, al que s'ha produït al llarg de la legislatura 2011-2015.
- No hi ha llibertat d'elecció, ni normalitat lingüística, si no s'assoleix primer un coneixement lingüístic suficient i, per aconseguir-ho, s'han de fomentar polítiques actives adreçades a les persones que ja han sortit o que arriben a les Illes Balears que ja

no se situen en els cicles formatius obligatoris. Això és el més freqüent tant en els casos de població immigrant laboral com residencial.

- Les polítiques d'inclusió lingüística no s'han d'adreçar només als col·lectius castellanoparlants, sinó també als col·lectius residents que utilitzen altres llengües no oficials que són, en molts de casos, refractaris a adquirir qualsevol de les llengües cooficials de l'arxipèlag.
- Les qüestions lingüístiques tendeixen a presentar fortes polaritzacions des de perspectives molt passionals, subjectives i, en molts de casos, poc documentades en què la defensa dels drets lingüístics propis comporten la imposició del model als altres. I, no cal dir-ho, aquesta situació es manifesta de manera molt més clara en els defensors de models monolingües castellans.
- Tot i amb això, hi ha una àmplia consciència sobre que el català és la llengua pròpia de les Illes Balears i, així mateix, una part important de la societat balear aposta cap al domini bilingüe de les dues llengües cooficials.
- La societat també demanda a les institucions educatives que potenciïn la competència lingüística de les dues llengües cooficials. Això no significa paritat en les hores d'ús del català i el castellà en les aules, ni que la discriminació positiva d'una de les llengües sigui contrària als interessos socials. Tot el contrari, hauria de ser cada centre que, en el marc del seu coneixement de l'entorn i de l'alumnat, dissenyi les estratègies necessàries a fi que els alumnes siguin lingüísticament competents, tant en català com en castellà. Això suposarà, en la major part dels casos, una discriminació positiva envers el català que ha de compensar els usos socials, la pressió dels mitjans de comunicació i l'entorn familiar que són majoritàriament afavoridors del predomini de la llengua castellana.
- És necessari reclamar una major implicació de la societat general en el foment i ús lingüístic, des de la modificació dels hàbits d'ús (per exemple, ús en entorns de contacte català i castellà), fins a la potenciació de l'ús de la llengua catalana en rètols, senyalització, publicitat... La normalització efectiva implica la normalitat d'ús de la llengua catalana i el cert és que hi ha un fort biaix de predomini de la llengua castellana en molts d'àmbits privats.
- Tot i que no és suficient per compensar la potència dels mitjans de comunicació privats que ens envolten, cal reclamar que els mitjans de comunicació propis potenciïn la llengua catalana i siguin un referent lingüístic potent. Això suposa canviar radicalment la política dels mitjans de comunicació del Govern de les Illes Balears, no només en l'ús lingüístic impulsat, sinó pel que fa als continguts i imatge subliminal que crea a través dels personatges i els contextos d'ús de la llengua catalana.

- Recentment s'han produït forts impulsos centralitzadors a l'estat que impliquen activament algunes de les principals forces polítiques autonòmiques i estatals. Una conseqüència n'ha estat l'increment del conflicte lingüístic que pateix la llengua catalana. No és de rebut aquest ús polític i esbiaixat de les llengües.
- Aquesta actitud ha afavorit la potenciació de grups activament contraris als processos de normalització, alguns disfressats d'entitats defensores de les modalitats locals o insulars. El populisme d'aquest missatge, juntament amb la poca formació general i lingüística de la població en general, atreu no només la població immigrant i castellanoparlant, sinó que molts de catalanoparlants adopten actituds de divisió i rebuig de la seva pròpia llengua.
- La població de més edat de la nostra societat presenta unes taxes de coneixement elevades i unes taxes d'ús superiors a la mitjana de la societat.
- Contràriament, les taxes d'alfabetització completa, que suposen la capacitat de lectoescriptura adequada en català, són inferiors a la mitjana encara que han anat augmentant. Caldria en aquest sentit potenciar la formació lingüística entre el col·lectiu a través d'activitats, cursos i tallers específics. D'aquesta manera, els ciutadans de les Illes Balears podrien recuperar la competència i el domini de la llengua del cor. Un exemple d'activitat en aquest sentit són els cursos de la Universitat Oberta per a Majors (UOM) de la Universitat de les Illes Balears, que, en l'àmbit lingüístic, no només permeten treballar la literatura catalana i la castellana, sinó que també ofereix tallers de llengua anglesa i seminaris d'especialització en cultura popular.
- Els nous sistemes de comunicació social permeten l'accés a molts de recursos a la xarxa per treballar i avançar en el coneixement de la llengua catalana. Així mateix, permeten la creació de grups de relació i aprenentatge que poden resultar particularment interessants entre les persones de la tercera edat (per exemple, organització en parelles lingüístiques, possibilitat de fer trobades i activitats conjuntes a partir d'aquest centre d'interès...).
- Tot i amb això, l'arribada de cohorts de població immigrant i d'entorns castellanoparlants fa preveure en el futur l'arribada de contingents en què aquest ús i, fins i tot, el coneixement sigui més baix. A llarg termini, no obstant això i a mesura que els grups alfabetitzats en català a l'escola arribin a edats més avançades, aquesta situació revertirà el seu signe, com a mínim, pel que fa al coneixement.
- El futur de l'ús de la llengua catalana depèn de la conscienciació general de la població catalanoparlant, en bona mesura, i que les institucions siguin capaces de defensar un model integrador i normalitzador. S'hauria d'arribar a un pacte general entre les principals forces amb representació parlamentària en aquest sentit i evitar polítiques antagòniques en una matèria tan sensible.

- Les llengües són posseïdores de valors intrínsecs propis. Són part fonamental de la cultura dels distints pobles i territoris i sense la diversitat lingüística es perdrien un bon nombre de manifestacions culturals i la creativitat que se'n deriven de l'ús. On serien les cançons, la poesia, la literatura i el folklore sense la riquesa lingüística i els matisos que tenen cada llengua i, dins d'aquestes, cada modalitat particular?. No és pot reduir el coneixement d'una llengua amb arguments pragmàtics, que redueixen la valoració a paràmetres exclusivament quantitius o al·legant alternatives de comunicació vàlides, però que suposen l'empobriment lingüístic o el procés de substitució de la llengua pròpia.

En definitiva, ens trobem en una situació lingüística complexa, plena d'amenaçes i de fortes debilitats, però alhora comptem amb una potent estructura de fortaleses, en què l'escola és la més important. Les administracions públiques (Govern de les Illes Balears, consells insulars i ajuntaments) n'haurien de ser part i en un entorn del qual hem de saber aprofitar les oportunitats, ja vinguin de la mà dels grups altruistes i implicats en la defensa de la llengua i la cultura, ja derivin de l'aprofitament de les potents tecnologies de la comunicació i la informació que obren un món nou en el camp de l'aprenentatge i la comunicació interpersonal.

En aquest context, la tercera edat també esdevé una peça clau. Molts dels seus membres han d'adoptar un paper actiu, no només per millorar el propi domini lingüístic de la llengua catalana, sinó que poden implicar-s'hi de manera significativa, perquè altres membres d'aquest col·lectiu o de la resta de la societat adquireixen certes competències lingüístiques.

Referències bibliogràfiques

La llengua de les Illes Balears (1988). Núm. II dels Quaderns d'Estadística, sèrie Blava, de l'Institut Balear d'Estadística. Dades del Padró d'Habitants de 1986. Palma: Govern de les Illes Balears.

Volum VII. Taules sobre el coneixement de la llengua de la CAIB. Cens de Població de 1991 (1993). Institut Balear d'Estadística. Palma: Govern de les Illes Balears.

Cens de 1991. Taules 1.4. Coneixement de la llengua catalana. Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT). Govern de les Illes Balears.

<http://www.ibestat.cat/ibestat/estadistiques/poblacio/censos-poblacio/cens-1991/da96af24-99ba-464d-bd86-6f7a5dd0a2b7>

Cens de 2001. Taules 1.4. Coneixement de la llengua catalana. Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT). Govern de les Illes Balears.

<http://www.ibestat.cat/ibestat/estadistiques/poblacio/censos-poblacio/cens-2001/bd1a335c-a1ce-4d5e-8abf-2fe69850118d>

Cens de 2011. Taules 1.2. Coneixement de la llengua catalana. Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT). Govern de les Illes Balears.

<http://www.ibestat.cat/ibestat/estadistiques/poblacio/censos-poblacio/cens-2011/9cc677ad-ced2-475a-9e57-e0193466a532>

Enquesta modular d'hàbits socials. Mòdul de coneixements i usos lingüístics (2010) – Estadístiques socials – Coneixements i usos lingüístics (IBESTAT).

<http://www.ibestat.cat/ibestat/estadistiques/societat/coneixements-linguistics/modul-usos-linguistics/d5c5d125-653a-4fdc-b243-e9b590431f53>

Calafat, M.: La llengua a les Balears. Una situació complexa. <http://www.tribuna.cat/cronica/illes-balears/la-llengua-a-les-balears-una-situacio-complexa-11-03-2011.html>

Diari *Ara.cat* – Com vares aprendre català quan no s'ensenyava a l'escola? http://participacio.ara.cat/preguntes/pregunta_52.html

Oliver Grau, S. *La transmissió lingüística intergeneracional en parelles mixtes a Mallorca*. Tesi doctoral. Abstracte.

<http://apps.morelab.deusto.es/teseo/resource/thesis/la-transmissio-linguistica-intergeneracional-en-parelles-mixtes-a-mallorca>

Quintana Petrus, J. M.: *La regulació estatutària en matèria de llengua: uns textos que el govern no pot obviar*. Article publicat en dues parts 30 i 31 de juliol de 2011. <http://quintanapetrus.com/?s=Llengua>

Soler i Camardons, J. (1993). *Sociolingüística per a joves. Una perspectiva catalana*. Quaderns d'escola, 6, vuitena edició. Barcelona: La Llar del Llibre, SA.

Tazawa, Ko: Sobre la (no) utilitat d'una llengua. *Ara*, dia 17 de maig de 2015. <http://www.ara.cat/firmes/ko/>

Terricabres, J. M.: Conferència inaugural de l'Escola Oficial d'Idiomes de Girona. 2012 <http://www.nuvol.com/noticies/josep-maria-terricabras-aprendre-llengues-per-entendre-el-mon/>

Autor

FERRAN DÍDAC LLUCH I DUBON

Maó, 1965. Geògraf. Cap de la Secció de Cartografia de la Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient i Ordenació del Territori. Ha treballat en l'organisme estadístic autonòmic, on s'ha especialitzat en les estadístiques socials i demogràfiques («Els incendis a les Illes Balears», «Estadístiques dels menors infractors», «Els noms dels nadons», etc.). Des de l'any 1990 és professor de Geografia dels cursos de reciclatge lingüístic i cultural per a docents (ICE-UIB), que d'ençà del curs 2012-13 depenen de l'Institut d'Estudis Baleàrics del Govern.

Ha col·laborat en la planificació d'equipaments hospitalaris públics per a l'IB-Salut i en diversos estudis autonòmics («PERI del Terreno», «Avaluació de les necessitats assistencials derivades de la reforma de la Llei del Menor», «Estudi de la Joventut de les Illes Balears», etc.). Diversos anys, ha estat coautor del capítol de sanitat de l'«Informe econòmic i social» de Sa Nostra, i del capítol sobre demografia i llar de la *Memòria econòmica i social* del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. Ha publicat diversos llibres, com ara, *L'epidèmia de grip de l'any 1918 a Illes Balears* (1991), *Geografia de les Illes Balears* (1997) i *Geografia física i ambiental de les Illes Balears* (2015 – en impremta) i articles en revistes científiques sobre demografia i el medi ambient de les Illes Balears. Ha participat, així mateix, en obres col·lectives, com la *Gran Enciclopèdia de Mallorca* i l'*Atlas de les Illes Balears*. En el camp de l'envelliment, a l'*Anuari de l'Envel·liment de les Illes Balears* ha publicat els articles següents: Introducció a l'estudi de la població estrangera de 65 i més anys resident a les Illes Balears en el context de la nova fase demogràfica multicultural, *Anuari 2010* (pàg. 17-74); Anàlisi de les característiques del sobreenvelliment femení a les Illes Balears, *Anuari 2011* (pàg. 21-77); La població nonagenària a les Illes Balears: una aproximació estadística, *Anuari 2012* (pàg. 49-76) i Les noves tecnologies i la tercera edat a les Illes Balears, *Anuari 2013* (pàg. 103-141) i Els impactes ocults de la crisi econòmica en la tercera edat», *Anuari 2014* (pàg. 153-182).

En el camp de la narrativa ha publicat recentment la seva primera obra: *Contes contemporanis 1.0* (2015) a Lleonard Muntaner Editor.